

תקציר

בשנת הלימודים תשס"ט החל יישומה המלא של מדיניות מטלת הביצוע באזרחות, כחלק מתכנית הלימודים החדשה באזרחות. מטלת הביצוע נחשבת ככלי הערכה פתוח בו הדגשים הם על חקר נושא שאינו נלמד עד כה ועל למידה פעילה, במטרה לפתח מיומנויות למידה גבוהות בקרב התלמידים. מטלת הביצוע באזרחות מחייבת את התלמידים לעבוד בעבודת צוות ולחקור סוגיה אזרחית אותנטית, במטרה לפתח את הביקורתיות כלפי תוצאותיה של מדיניות ציבורית ואת היכולת להציע פתרונות. אנשי הפיקוח על לימודי האזרחות במשרד החינוך טוענים שמדיניות זו מעודדת מעורבות אזרחית מסוג אחר, ונשאלת השאלה מה בדיוק אחר במעורבות זו?

הספרות התיאורטית והספרות המחקרית מציגות שתי תפישות אזרחות מרכזיות במדינות דמוקרטיות מערביות, ליברלית ורפובליקנית, הנבדלות ביניהן באופן בו הן תופסות את מהות החברה, הפרט ותפקידיו. כאשר מחנכים לאזרחות, כפי שטוענים חוקרים, ראוי לדבוק בחינוך לעקרונותיה של תפישה אחת בצורה ברורה. הסיבה לכך נעוצה בעובדה שערבוב מרכיבים של שתי התפישות בלימודי האזרחות, עלול להוביל למצב בו פעולות אינן מגובות בבסיס ערכי התואם את ערכי החברה. מצב זה נתפש כבלתי רצוי ואף מסוכן מאחר והוא פוגע ביכולת לייצר דמות אידיאלית של האזרח הרצוי, ועל אחת כמה וכמה לעודד דמות ריאלית של האזרח המצוי.

בניתוח תוכן איכותני של המסמכים המנחים של מדיניות מטלת הביצוע ושל מטלות לדוגמה, נמצא כי מדיניות זו נובעת מתפישת האזרחות הרפובליקנית. לעומת זאת, לימודי האזרחות בישראל שאינם מטלת הביצוע נובעים מהתפישה הליברלית. ממצא חשוב מדגיש את קיומה של הבעייתיות התיאורטית והיישומית בחינוך לאזרחות בישראל. מחקר זה מאפשר לראשונה, מאחר ואין עוד כלל מחקרים העוסקים במדיניות מטלת הביצוע באזרחות, להבין את המשמעות בפועל של יישומה בתחום לימודים נפיץ ללא תשתית ערכית מתאימה.